

de bron is. De verantwoording is mager, niet alleen wat de bronnen betreft, maar ook ten aanzien van de (al dan niet wetenschappelijke) uitgangspunten van de auteur.

Daar staat tegenover dat Verrips een leesbaar en sober verhaal heeft geschreven, waarin hij niet psychologiseert en zowel de feiten als de gebiografeerde zelf laat spreken. Hij weet een goede mix tussen distantie en betrokkenheid te bewaren. De waarde van zijn biografie ligt echter vooral in het feit dat hij toegang heeft weten te krijgen tot uniek bronnenmateriaal, dat een schat aan biografische bijzonderheden oplevert.

Henk Wals

B. de Cort, *Solidariteit in anonimiteit. De geschiedenis van de leden van de Onafhankelijke Socialistische Partij (1932-1935). Een documentaire* (Breda: Papieren Tijger, 2004, 288 blz., €21,-, ISBN 90 6728 121 2).

Tot de meest boeiende aspecten van dit boek behoren de opgenomen foto's, waarbij de op het omslag afgedrukte opname van een intrigerende schoonheid is. De foto is gemaakt ten tijde van het paascongres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP), dat van 26-28 maart 1932 te Haarlem plaatsvond. Een kleine schare linkse socialistische leden heeft zich zojuist van het congres in de Jansschouwburg verwijderd en marcheert door de binnenstad op weg naar zaal Cecilia, waar de Onafhankelijke Socialistische Partij (OSP) zal worden opgericht. De opname is bewogen, maar beklemtoont juist dáárdoor nog nadrukkelijker het dramatische beeld van een Gideonsbende op weg naar de wereldrevolutie en de eindzege van het wereldproletariaat. Als vanzelf komt bij het zien van de foto de vraag op, wat er van deze marxistische garde geworden is, of ze haar revolutionaire roeping trouw is gebleven en welke rol ze tijdens en na de Tweede Wereldoorlog heeft gespeeld. Inderdaad stelt auteur Bart de Cort zich deze vragen, die het *Leitmotiv* van de studie uitmaken. Vanzelfsprekend behandelt de auteur daarbij de ontstaansgeschiedenis van de OSP, die vooral gebaseerd is op groeiende onvrede met de koers van de SDAP die, volgens de linkse opposanten, het dodelijke gevaar van fascisme en nationaal-socialisme onderschat, de woedende economische wereldcrisis van het kapitalisme weigert te beschouwen als een crisis in permanentie en het socialistische einddoel verruilt voor parlementaristische illusies. Vanwege interne meningsverschillen en tegenvallende verkiezings-resultaten fuseert de OSP op 3 maart 1935 met de Revolutionair Socialistische Partij van Henk Sneevliet — een afsplitsing van de Communistische Partij in Nederland — tot de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij, die evenmin een gestage groei mag beleven.

De inleiding vermeldt als opzet van de studie het beschrijven van de geschiedenis van de OSP 'van onderop', waarbij de ervaringen van het gewone partijlid in de eigen bewoordingen van betrokkenen worden weergegeven. Het is een bij uitstek kwalitatieve vorm van geschiedschrijving, omdat niet gestreefd is naar het turven van frequenties van opvattingen of gedragingen maar uitsluitend naar het achterhalen van datgene wat de geselecteerde partijleden zelf bewogen heeft. Hierbij moet bedacht worden, dat er geen archief van de OSP bestaat — het is in de meidagen van 1940 door leden van de partij vernietigd — waardoor slechts fragmentarische informatie bewaard is. Wel is geput uit studies over het links-socialisme en uit een veelheid van linkse periodieken, om in ieder geval hoofdlijnen, maar ook wel meer gedetailleerde informatie, met betrekking tot de OSP en haar leden te bepalen. Maar typerend aan de benadering van de auteur is toch wel de intrigerende poging om door middel van interviews en archiefonderzoek (deel)biografieën van ongeveer 250 OSP-leden samen te stellen. Deze levensbeschrijvingen worden niet als 'afgerond' levensverhaal opgevoerd, maar binnen het

kader van een zowel temporele als thematische indeling. In temporeel opzicht onderscheidt de studie de periodes vóór, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Binnen deze nogal grove indeling worden dan vele afzonderlijke thema's gepresenteerd, die als doel hebben de historie van de individuele OSP-leden zoveel mogelijk recht te doen.

Hoewel een thematische benadering in een studie als deze alleszins te billijken valt, is de wijze waarop Bart de Cort hier invulling aan geeft enigszins bezwaarlijk. De thema's lijken nogal willekeurig te zijn gekozen en variëren van (partij)organisatorische aspecten via levensbeschouwelijke opvattingen en gebeurtenissen als het Jordaanoproer en de Spaanse Burgeroorlog tot de wederwaardigheden van (Duitse) immigranten en joden. Een eigenlijke verantwoording voor deze aanpak ontbreekt en er is evenmin een 'overkoepelend' kader geschapen, dat de ongelijksoortige thematieken tot een (relatieve) eenheid had kunnen omvormen. Het gevolg is dat de informatie te verbrokkeld wordt gepresenteerd en dat temeer, omdat de afzonderlijke thema's in talrijke subonderwerpen zijn opgedeeld. Hiermee wil echter allermintst gezegd zijn, dat de studie van nul en gener waarde zou zijn. Het nauwgezet volgen van de (voormalige) OSP-leden levert, ondanks vermelde fragmentatie, een uniek beeld op van de *Werdegang* van deze (ooit) revolutionaire groep. Zeer velen blijven hun links-socialistische opvattingen trouw en nemen — óók als jood — tijdens de Tweede Wereldoorlog deel aan verzetsactiviteiten. De enkeling die lid wordt van de NSB en andere fascistische organisaties, behoort slechts tot een onbetekenende minderheid. Van degenen die de oorlog overleven, wordt het overgrote deel actief in een waaier van linkse organisaties en partijen, maar ook in organisaties als het Humanistisch Verbond, de Nederlandse Vereniging voor seksuele hervorming, het Nederlands Instituut voor volksontwikkeling en natuurvriendenwerk of het Cultureel Ontspanningscentrum ter bevordering van de emancipatie van homoseksuelen. Anderzijds breken oud-OSP'ers als Jacques de Kadt of Sal Tas maar al te duidelijk met hun radicale verleden en ontwikkelen zich tot verbitterde tegenstanders van het marxistische socialisme. Het overheersende beeld evenwel dat uit deze studie naar voren komt, is dat van overtuigende socialisten die — ondanks sterk veranderde maatschappelijke condities — 'tot hun laatste snik' zijn blijven geloven in een betere wereld.

Henny Buiting

D. Cartens, M. Steegstra, ed., *Vervolg je weg en laat de lui maar dazen! Theun de Vries. Getuige van een eeuw* (Schrijversprentenboek XLIX; Amsterdam, Den Haag: Em. Querido's uitgeverij, Letterkundig Museum, 2003, 182 blz., ISBN 90 214 8484 6); S. van Faassen, ed., met medewerking van M. Kramer, D. Mooyman, *Een 'Friesche Forsythe-saga'. De briefwisseling tussen Theun de Vries en uitgeverij Van Loghum Slaterus rond Stiefmoeder aarde en de overige delen uit de Wiarda-cyclus (1934-1958)* (Achter het boek XXXVIII; Den Haag: Letterkundig Museum, 2004, 456 blz., ISBN 90 5937 040 6).

Op 13 juni 1979 kreeg de schrijver Theun de Vries een eredoctoraat in de letteren aan de Rijksuniversiteit Groningen en wel voornamelijk vanwege zijn historische romans. De erepromotor, E. H. Kossmann, erkende in zijn *laudatio* dat het misschien vreemd was dat een historicus als promotor van een literator optrad, maar de faculteit, zo verklaarde Kossmann, wilde De Vries juist eren omdat hij van literatuur geschiedenis en van geschiedenis literatuur had gemaakt. 'Uw werk is dat van een letterkundig kunstenaar. Verreweg het grootste deel